

Valmistelu

Hyvinvointijohtaja Kaisa Rauvala 040-7418946

32. vuotuinen sosiaalibarometri käsittelee hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä (hyte) erityisesti järjestöjen, kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden kannalta. Tulokset pohjautuvat 1468 sosiaali- ja terveysjohtajan, kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä koordinoivan viranhaltijan sekä paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sosiaali- ja terveysjärjestön kyselyvastauksiin. Kyselyt tehtiin tammi-helmikuussa 2022.

Valtioneuvoston periaatepäätös hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisestä vuoteen 2030 nostaa esille keskeiset epäkohdat väestön epätasaisesti jakautuvasta hyvinvoinnista, terveydestä ja turvallisuudesta sekä linjaa painopisteet näiden korjaamiseen. Tavoitteena on turvata eri väestö- ja ikäryhmiä edustavien suomalaisten kestävä hyvinvointi. Käytännön toimenpiteet, vastuunjaot, ajoitukset sekä toimien seuranta ja arviointi kuvataan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden toimeenpanosuunnitelmassa 2021.

Periaatepäätöksen painopisteitä ovat kaikkien ihmisten osallisuus, hyvät arkiympäristöt, vaikuttavuutta edistävä päätöksenteko sekä toiminta ja palvelut, jotka edistävät hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Toimia tarvitaan kaikilla hallinnonaloilla sekä tiiviissä yhteistyössä julkishallinnon, kansalaistoiminnan ja elinkeinoelämän kesken.

Hyvinvointialueiden käynnistyminen tuo muutoksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuunjakoon. Vuoden 2023 alusta alkaen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on sekä kuntien että hyvinvointialueiden tehtävä siltä osin, kun se kytkeytyy niiden muihin lakisäätöihin tehtäviin. Sekä kuntien että hyvinvointialueiden on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho, asetettava tavoitteet ja toimenpiteet sekä sovittava niiden seurannasta ja raportoinnista. Molempien tahojen on myös laadittava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sekä arvioitava päätösten vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen.

Keskeisimmät sosiaalibarometrin 2022 johtopäätökset hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön kuvataan seuraavissa kappaleissa.

Oheismateriaalina olevassa asiakirjassa on avattu kokonaisuutta laajasti.

Tyytyväisyys kuntien nykyiseen hyte-työhön on selvityksen mukaan suurta. Hyte-koordinaattorit ja sote-johtajat arvioivat kuntien ja yhteistoiminta-alueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ajankohtaista tilaa pääosin myönteisesti. Kuntastrategiassa määritetyt tavoitteet, hyvinvointikertomus, sektorikohtaiset suunnitelmat ja tietojohtamisen mittarit antavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämislle selkeät suuntaviivat. Kuntien tulevan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön vastaajat näkivät yllättävän myönteisesti. Viiden vuoden kuluttua hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen arvioitiin toteutuvan kunnissa kokonaisuutena nykyistä paremmin.

Lainsäädännössä edellytetään kuntalaisten ja palvelunkäyttäjien ottamista mukaan palvelujen suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Selvityksessä osallisuutta tarkasteltiin kahdesta näkökulmasta: arvioimalla kuntalaisten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia alueensa päätöksentekoon ja palveluihin sekä palvelun käyttäjien kuulemista palvelujen suunnittelussa, käytössä ja arvioinnissa. Molemmissa nähtiin puutteita ja tarvetta kehittää systemaattisemmin. Tulevilla hyvinvointialueilla asukkaiden ja palvelunkäyttäjien osallisuuden ennakoidaan toteutuvan kuntien nykyistä tilannetta heikommin.

Kuntien ja hyvinvointialueiden kesken jakautuva hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen uhkaa tuottaa väliinputoajia. Selvästi eniten kaikki vastaajatahot kantoivat huolta ikääntyneille suunnatuista hyte-toiminnoista. Pitkäaikaissairaiden, kotihoitoa tarvitsevien, haja-asutusalueilla asuvien ja digipalveluja taitamattomien epäiltiin jäävän katveeseen, kun hyvinvointialueiden työ käynnistyy. Kaikkia vastaajatahoja epäilytti hyvinvointialueiden käynnistyessä myös päihde- ja mielenterveyskuntoutujille suunnatun ehkäisevän työn jatko. Lasten ja nuorten hyte-työn kaventumista pelättiin varsinkin oppilashuollossa. Vastaajia askarrutti haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön jatkuvuus. Syrjään uhkaavat jäädä pienet erityisen tuen tarpeessa olevat ryhmät tai ihmiset, joiden elämäntilanteeseen on kasautunut useita ongelmia.

Hyvinvointialueiden valmistelutyössä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kysymyksiä on käsitelty eri puolilla maata vaihtelevasti. Eritahtisuutta selittää osaltaan se, että joillakin alueilla on jo vuosien kokemus maakunnan laajuisesta sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä, jolloin yhteistyökumppanuudet kuntien kesken ovat vakiintuneet. Hyvinvointialueiden käynnistyessä ongelmallisinta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannalta on vastuunjaon epäselvyys kuntien ja hyvinvointialueiden kesken. Lisäksi askarrutti yhteistyön rakenteet ja se, miten yhdyspintatyö rakentuu käytännössä.

Selvityksen mukaan järjestöjen vertaistuki ja muut kohtaamiset ehkäisevät yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Järjestöjen toiminnan turvaamisen kannalta keskeinen kysymys on järjestöavustukset. Järjestöavustusten jakamiselle on luotava selkeä malli, jossa kuntien ja hyvinvointialueen työnjako on määritelty. Malli on luotava järjestöjä kuunnellen. Järjestöavustusten hakeminen ja myöntämisperusteet tulee tehdä läpinäkyviksi. Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen avustuksissa on lähtökohdaksi otettava tuettavan toiminnan sisältö, jolloin järjestön toimiala tai kunnan hallinonalat eivät rajaa mitään järjestöjä avustusten piiristä.

Järjestöjen asiantuntemuksen hyödyntämistä on vara lisätä. Järjestöavustusten hakemisen yhteydessä kunta voi luontevasti kerätä konkreettista tietoa paikallisista järjestöistä. Hyvinvointialueiden ja kuntien hyte-yhteistyössä tulisi laatia yhteneväiset periaatteet järjestötiedon keräämiselle, valtakunnallisia toimintamuoto- ja toimialaluokituksia hyödyntäen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelua, seuranta, raportointia ja arviointia tehdään siihen kehitetyn välineen, hyvinvointikertomuksen avulla. Hyvinvointikertomus sisältää kaksi osaa. Kertomusosassa kuvataan hyvinvoinnin tilanne ja suunnitelmaosiossa määritellään hyvinvointia ja terveyttä koskevat tavoitteet ja toimenpiteet. Hyvinvointikertomus laaditaan kerran valtuustokaudessa, mutta suunnitelmaosiota päivitetään vuosittain.

Kemin kaupungin laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus ja -suunnitelma on meneillään ja se perustuu kaupunginvaltuustossa 31.1.2022 § 3 hyväksytyyn Kemin kaupunkistrategiaan 2022-2025 ja kaupunkistrategian toimenpiteisiin. Hyvinvointityöryhmä on kokoontunut 19.5.2022.

Esittelijä

Hyvinvointijohtaja Kaisa Rauvala

Päätösehdotus

Hyvinvointilautakunta merkitsee tiedoksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sosiaalibarometrin erityiskatsauksen 2022.

Päätös

Hyvinvointilautakunta merkitsi tiedoksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sosiaalibarometrin erityiskatsauksen 2022.